

Toplumsal Çöküş Doğru: Kutuplaşma, Öfke ve Anlaşmazlıklar Öğretmenler Ne Yapabilir?

Towards Social Collapse: Polarization, Anger and Conflicts What Can Teachers Do?

Prof. Dr. Mustafa Zülküf ALTAN
Prof. Dr. Taner YILDIRIM

Öz

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyolojik, ideolojik, etnik, politik, ekonomik, yaşam tarzı, inançsal çatlaklar, kırılmalar, kutuplaşmalar, anlaşmazlıklar hemen her zaman vardı ve olacak da. Ancak son yıllarda bu durum artık kontrolden çıkıp gerçek manada toplumsal bir çöküş doğru gidiyor. Avrupa’da mülteci-sığınmacı kaynaklı giderek artan düzeyde ırkçılık, ABD’de çok uzun yıllardır var olan siyah-beyaz çatışması ve son yıllarda adeta tavan yapan politik kutuplaşma, ülkemizdeki spor, geçici koruma altındaki yabancılar, etnik, inanç, politik, ideolojik ve yaşam tarzı kaynaklı kutuplaşmalar, tam anlamıyla alarm zillerini çaldırmakta ve adeta “köprüden önceki son çıkış” uyarısı vermektedir.

Bu makalede genelde küresel bazda ancak daha yoğun olarak ülkemizde yaşanan kutuplaşma, öfke, anlaşmazlıklar ve bu konuda eğitime özellikle de öğretmenlere düşen görevler irdelenmeye çalışıldı. Bu kapsamda gayri resmî olarak öğretmen (14) ve idarecilerle (3) yapılan kişisel konuşmalardan elde edilen veriler de paylaşılmaktadır. Umulur ki bu çalışma, hem durumun titizlikle ele alınması, gerekli çalışmaların başlanması ve hızla bir tür toplumsal çöküş götüren durumdan aklıselimle uzaklaşılması için farkındalık yaratır hem de daha kapsamlı ve sistematik çalışmaların yapılmasına örnek teşkil eder ve vesile olur.

* Erciyes Üniversitesi, Kayseri-Türkiye, altanmz@erciyes.edu.tr, orcid.org/0000-0001-9391-5856.

** Fırat Üniversitesi, Elazığ-Türkiye, taneryildirim@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0002-65322786

Anahtar Kelimeler: Kutuplaşma, Öfke, Anlaşmazlık, Sosyal Medya, Yapay Zekâ, Toplumsal Çöküş, Öğretmenler

Abstract

Sociological, ideological, ethnic, political, economic, lifestyle, beliefs, cracks, fractures, polarizations and disagreements have always existed and will always exist in our country as in the whole world. However, in recent years, this situation has gotten out of control and is heading towards a real social collapse. The increasing level of racism in Europe due to refugees and asylum seekers, the black-white conflict that has existed in the US for many years and the political polarization that has reached a peak in recent years, the polarization in our country due to sports, foreigners under temporary protection, ethnic, belief, political, ideological and lifestyle polarization are literally ringing alarm bells and warning of “the last exit before the bridge”.

In this article, the polarization, anger and conflicts experienced globally, but more intensely in our country, and the duties of education, especially teachers, in this regard are tried to be examined. In this context, the data obtained from informal personal conversations with teachers (14) and administrators (3) are also shared. It is hoped that this study will not only raise awareness, but also serve as an example and an opportunity for more comprehensive and systematic studies to be carried out in order to address the situation meticulously, to initiate the necessary work and to rationally move away from a situation that is rapidly leading to a kind of social collapse.

Keywords: Polarization, Anger, Conflict, Social Media, Artificial Intelligence, Social Collapse, Teachers

Giriş

Toplumda yaşanan şiddette; ev içi, kadın, çocuk, erkek, hayvan, vs., çok anlamlı ve ciddi bir artış gözlemlenirse de bu şiddet türlerinin hem sabit hem de sosyal medya kaynaklı görünürlüğündeki ciddi artış, şiddetin arttığı gibi bir algı yaratıp başka şiddet türlerinin ve çok daha önemlisi kırılmaların, anlaşmazlıkların ve kutuplaşmaların önünü açmaktadır. Toplum genelinde, kamu politikaları (ekonomi, adalet, eğitim, sağlık, geçici sığınmacı, kaçak göçmen, inanç, kurucu liderler), sokak hayvanları, terör örgütü lideriyle yapılan görüşme veya futbol takımları arasındaki rekabet konularında olduğu gibi ciddi bölünmeler ve kutuplaşmalar yaşanmaktadır. Bu ayrılıklar sosyal medya aracılığıyla da hem yayılmakta hem şiddetlenmekte hem de ayrılıkları derinleştirip toplumsal kaosa ve hatta ayaklanmalara varan öfkelere zemin hazırlamaktadır.

Olup bitenler, insanlara bu yaşanan kutuplaşmaların aşırı hızlandığı ve arttığı izlenimini verse de ülkemiz ve dünya aslında bu tür derin bölünmeleri ilk kez yaşamamaktadır. Ancak yaygın ve aşırı sosyal medya kullanımı durumu çok vahim bir boyuta taşımaktadır.

Günümüzde, “kutuplaşmış” terimi sıklıkla “bölünmüş” veya “agresif bir şekilde muhalif” terimlerinin eşanlamlısı olarak kullanılıyor. Ancak, kesin bir dille ifade etmek gerekirse, kutuplaşma uç noktalara doğru yönelme veya muhaliflerini şeytanlaştırma eğiliminden daha fazlasıdır. Adını aldığı fiziksel olguyla benzetilerek, kutuplaşma insanların inanç ve görüşlerinin öngörülebilir kümeler oluşturduğu bir süreçtir. Polarize güneş gözlüklerinin dikey yönelimli ışık dalgaları dışındaki her şeyi filtrelemesi gibi, kutuplaşmış toplumlardaki bireyler de kendi gruplarının değerleriyle uyum olmayan inanç ve görüşleri filtreleme eğilimindedir. Bu da toplumu bölen, ayrıştıran ve çöküşe sürükleyen bir olgudur.

Yirminci yüzyılın başlarında, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı ve Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanı sürecinde de toplumda bölünmüşlük söz konusuydu. Manda isteyenler, hilafet isteyenler ve Cumhuriyet taraftarları gibi. Meclis’in o ilk yıllarında yaşanan tartışmalara fırsat bulup bakmanızı tavsiye ederiz. Neler, ne hararetle tartışılmış (Demirel, 2020).

İkinci Dünya Savaşı sırasında tarafsız kalınması ve daha önceki dönemlerde (İttihat ve Terakki) Almanlarla olan sıkı askeri ve siyasi bağlar belki de Nazilerin ülkeye girmesini önlemişti! Savaş sonrası yaratılan kızıl korku, ardından ABD’nin hegemonyası, ülkeyi 1960larda başlayıp 1980 darbesine kadar geçen süreçte ülkeyi adeta kan gölüne çeviren bir kutuplaşmaya ve çatışmaya götürmüştür.

Yaşanan çatışmalar etnik, ideolojik hatta fraksiyoneldi ve her gün onlarca kişi öldürülmekteydi. Ülke için çok ciddi ve hassas bir konu olan etnisite çirkin yüzünü Kahramanmaraş, Tokat ve Sivas’ta göstermişti. Tam bu işler artık bitiyor derken varlığı bilinen ancak kitlesel ve ülke çapında eylemler yapmayan ayrılıkçı PKK, ilk saldırısını 25 Ağustos 1984 tarihinde Erzurum ve Şemdinli’ye saldırarak gerçekleştirdi! PKK’nın bu saldırısının, 1913’lerde başlayan ve 1984’lere kadar devam eden Ermeni teröristlerinin (sonralarda ASALA örgütü) saldırılarının sona ermesinden birkaç ay sonra ortaya çıkması oldukça manidardır! O günden beri değişik formatlara bürünen(büründürülen) terör örgütü saldırılarında on binlerce sivil/asker/kadın/çocuk vatandaşımız

katledildi! Zamanında Ermeni terör örgütlerini ülkenin başına musallat edenler artık çok daha kullanışlı bir maşaya sahipti. Sınırımızda bir ordu kurduracak kadar!

Sosyal Medya ve TV programlarının Toplumsal Kutuplaşmaya Etkisi ve Katkısı

2000'lerden itibaren hayatımıza giren ve giderek kronikleşen ve çok kullanışlı aynı zamanda ciddi bir tehdit haline gelen sosyal medya var artık. Sosyal medya aracılığıyla bilgi ortamımız artık 1970-1980lerden çok ama çok farklı boyutta ve farklı işliyor. Bugün YouTube, TikTok, Instagram, Facebook, Reddit, X, podcast'ler gibi milyarlarca insanın kontrolsüzce kullandığı platformlar var. Kontrol edilemeyen kullanıcılar tarafından oluşturulan ve kullanılan bu platformlar ayrıca insan ve insanlık için çok ciddi bir tehlike ve tehdit olarak gördüğüm ve ulaşabileceği noktaları, yaratacağı sonuçları tamamen ucu açık olan yapay zekâ ve uygulamaları artık yanlış bildirmeye, bilgilen-dirmeye, kamuoyu oluşturmaya hatta iç ve dış savaşlar çıkarabilecek tehlikeli bir hal almıştır.

Birçok ulusal ve uluslararası araştırma raporunda, sosyal medya platformlarının siyasi kutuplaşmanın henüz temel nedenleri olmadığını söylene de aynı araştırmalar da bu platformların durumu daha da kötüleştirdiğini gösteriyor (Barrett, Hendrix ve Sims, 2021; Hazar ve diğerleri, 2023).

Bor ve diğerleri (2024), geniş çaplı kültürlerarası çalışmalarında, 15.000'den fazla kişiye sosyal konularla ilgili çevrimiçi sohbet deneyimleri hakkında uyguladıkları ankette elde ettikleri ilk bulgulardan birisi ekonomik olarak eşitsiz ve daha az demokratik ülkelerde (örneğin Türkiye, Brezilya) bireylerin sosyal medyada çevrimiçi düş-manlığa (örneğin hakaret, tehdit, taciz vb.) en sık maruz kaldığıdır.

Hazar ve diğerleri (2023) de özetle, çevrimiçi politik düşmanlık büyük ölçüde belirli kişilikler ile bireysel istekleri bastıran toplumsal bağlamlar arasındaki etkileşimin ürünü gibi görünüyor derken insanları daha saldırgan hale getirenin, dünyayı “biz” ve “onlar” olarak görme eğilimlerini harekete geçiren şeyin toplumsal eşitsizlikle ilişkili hayal kırıklıkları olduğunu vurgularlar.

Sosyal medya ve giderek yaygınlaşan ve güçlenen yapay zekâ kutuplaşmaları hem şiddetlendirme hem de çoğaltabilme kapasitesindedir. Sosyal medyayı bu kadar bağımlılık yapıcı ve tehlikeli yapan şey, kullanıcıları bağlamak ve reklam geliri için katılımlarını en üst düzeye çıkarmak için tasarlanmış olmasıdır. Bu tür platformlar, doğruluğu kontrol edilmiş bilgi sağlama hizmeti vermemektedir. Bu tür platformlar, daha fazla dolar elde etmek için algoritmalarını sürekli olarak ayarlıyor ve kullanıcıların beslenmelerini kullanıcıların kendi önyargılarıyla dolduruyorlar.

“Yapay zekâ denilen şey de “verilerin yanı sıra algoritmalara da dayanır; algoritma, bir görevi tamamlamak için doğru sırada takip edilmesi gereken kurallar listesi olarak tanımlanabilir. Büyük miktarda veriyi algoritmalar tarafından işlemenin görünürdeki nesnelliği de yanıltır. Algoritmaların kendileri, kodlanan önyargılarımızdan ve öznelliğimizden başka bir şey değildir. «Onlar sadece düşüncelerimizin ve ön yargılarımızın matematiksel kodlanmış halleridir.” (Altan, 2023a:228).

Sosyal medya, yerli ve yabancı, belli kişi ve odakların çıkarları için yanlış bilgi eker kırılganlıklar yaratıyor ve maalesef toplumu bölüyor, kutuplaştırıyor, kavgaya ettiriyor ve düşman ediyor.

İlk kez Amerika Birleşik Devletleri Stanford Üniversitesinden Robert Proctor tarafından üretilen ve kullanılan “agnostoloji” kavramı, bir bakıma menfaat gereği cehalet yayma bilimi olarak tanımlanıyor. Yani insanların doğru bilgiye ulaşmaması için ortaya kafa bulandırıcı bir sürü bilgiyi sürmek ve insanları şüphede bırakarak gerçek bilgiye ulaşmalarını engellemek. Bu başlı başına bir terör değil midir? Proctor’a göre, günümüz dünyası medya destekli bir cehalet dönemi yaşıyor. Günümüzde bilgiye erişmek çok kolay ancak ulaşılan her bilgi temiz ve gerçek bilgi midir? Hele de sosyal medyanın bu kadar yoğun, fütursuzca ve kontrolsüz kullanımı söz konusuysa. Büyük şirketlerin para karşılığı yaptırdığı çalışmalar, devlet kurum ve kuruluşlarının yaydığı bilgiler ve medya/sosyal medya gibi artık hayatın vazgeçilmez unsurları olan iletişim araçları yoluyla paylaşılan ve ortaya atılan bilgiler... (Altan, 2023b:37).

Agnotoloji, önceden planlanmış ve kurgulanmış bir fikri yaymak ve yerleştirmek veya ortaya çıkarılan bir ürünü satmak için izlenen yol olarak da tanımlanabiliyor. Elbette burada işin siyasi veya ticari bir çıkar elde etme amacı da büyük yer tutmaktadır. Bunun en çarpıcı örneğini, ABD’de 2016 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde, Rusya’nın seçimleri etkilemek amacıyla sosyal medya üzerinden gerçekleştirdiği ve pek çok kuruma göre de başarılı olduğu seçim süreci gösterilebilir. Bir başka örnek de Ağustos 2022’de, benzer bir siber saldırı tehlikesi gerekçesiyle, Johnson’ın istifası nedeniyle boşalan Muhafazakâr Parti’nin liderliği seçiminin ertelenmesi gösterilebilir. O kadar fazla bilgi kirliliği var ki bu sahte bilgiler ile toplumun algı ve seçimleri yanlış yönlendiriliyor. Hemen her konuda, özellikle sosyal medya başta olmak üzere değişik medya unsurlarında gün geçmiyor ki bir konu ortaya atılmasın ve peşinden insanları sürüklemesin. Bunun en son örneklerini 6 Şubat 2023 felaketi sonrasında yaşadık. Sosyal medya üzerinden yayılan bu bilgiler, çok ciddi sosyal patlamalara sebep olabiliyor ve ciddi tedbirler alınmazsa ileride çok daha ciddi bazı sorunlara hatta toplumsal ve küresel patlamalara yol açabilir. Bu, tipik bir bilgisizliğin bilgisi yani bilgi terörüdür. Sosyal medya konusunda Temmuz 2020’de atılan adım ve ardından Ekim 2022’de yürürlüğe giren Sosyal Medya Yasası, eğer düzgün işlerse, katkı sağlayabilir. Benzer kanunlar başta Avrupa Birliği olmak üzere pek çok ülkede çıktı (Altan, 2023b:37-38).

Ahlâkî ve etik değerleri oluşturan sosyal genetiği bozan terör türleri arasında belki de en kolay ve en çok zararı veren terör çeşididir, TV programları terörü. Televizyon ve bilgisayarın, çocukların ve her yaştan insanın davranış ve kişiliklerine etkileri konusundaki tartışmalar yıllardır devam ediyor. Unutulmamalıdır ki yetişkinler gibi çocuklar da gördüklerini taklit ederler. Dizilerde, realite şovlarda, yarışma programların çizgi filmlerde ve bilgisayar oyunlarında gördükleri neler sizce? Sorunlu gençler, kavgaya edenler, her türden şiddet, sürekli ağlayan ve dayak yiyen kadınlar, çatışmalar, entrikalar, cinsellik vb. Çocuklar, yetişkinlere ait tüm sırları-genelde kötü olanları- televizyondan, internetten ve bilgisayar oyunlarından öğreniyor. Ülkemizde hemen bütün TV kanalları, reyting uğruna birbiri ardına yayınlanan saydığım neredeyse bütün özellikleri barındıran dizilerle, realite şovlarla ve yarışmalarla doludur. Çocuk-yetişkin ayrımı olmaksızın hemen herkes, günün neredeyse büyük bölümünü hatta geceyi bunları izlemekle geçiriyor. Kaçırdınız mı? Kolay, internetten ya da kaydet-izle özelliği olan sistemlerden yararlanarak daha sonra izleyebilirsiniz (Altan, 2023b).

Hemen bütün dizilerde şiddet, entrika, yalan, hile varsa sizce topluma yansıması iyilik, sevgi, merhamet, dürüstlük mü olur? Dizilerde, şovlarda veya yarışmalarda bu kadar entrikayı, şiddeti, yalanı, vicdansızlığı, cinselliği gören çocuğa ne söylerseniz söyleyin, hiçbirisi bu gördüklerinden daha fazla etkiye sahip olamayacaktır. Çünkü görmek, inanmaktır! Bu bölümde, araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması, hazırlanması ve çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır (Altan, 2023b).

Okullar, Sosyal Medya ve Yapay Zekâ

Ulusal ve küresel ulaşım, sosyal medyanın herhangi bir konunun yerelliğini de azaltmaktadır. Yerel tartışmalar, hızla ulusal hatta uluslararası bir konuşmaya dönüşebilmektedir. Sosyal medya bölünmeleri, kutuplaşmaları teşvik etme gücüne sahipse ve en küçük sorunları bile “patlatabiliyorsa” ki buna da “viral oldu” da denilmektedir, bu okullar için çok ciddi sorunlar yaratabilmektedir. Nitekim bunların örneklerine artık bolca denk gelmekteyiz. Yerel bir okuldaki sorunun veya bir toplantıda yaşananların ulusal boyutta nasıl viral hale geldiğine artık bizzat şahit oluyoruz. Bu da insanları okullarda neler olup bittiği konusunda daha fazla ilgilendirmeye başladı ve bu ilgi giderek artıyor.

Üretken yapay zekâ artık manzarayı daha da karmaşık hale getirebiliyor, yanlış bilgi oluşturmayı ve yaymayı kolaylaştırabiliyor ve bölünmeleri şiddetlendirebiliyor. Üretken yapay zekâ teknolojileri artık çok rahatlıkla bölünmeyi körükleyebilir, yaratabilir seçimlerde oyları bastırabilir, propagandaları adeta turbo şarj edebilir boyuttur. Yani yarım yamalak da olsa mevcut demokrasi tohumlarını içeriden zayıflatabilir! Bunun örneklerine son ABD seçimleri sırasında ve sonrasında artık bolca denk geliyoruz. Sırada Avrupa ülkelerindeki seçimler olacaktır.

Eğitim alanının, yapay zekânın süper güçlü polarizasyon yaratma gücünü anlamama, kavrama ve değiştirme gücünde olmadığı gerçeği bizleri endişelendirmelidir. Yapay zekâ, sürücüsüz arabalardan, Siri'ye kadar hayatımızın neredeyse her alanını dönüştürdü ve tahmin edilemeyecek düzeyde dönüştürebilecek kapasiteye sahiptir. Eğitimin, bu kapsamdan bağımsız olmadığı asla unutulmamalıdır. Bir okulun veya üniversitenin idari görevlerinin otomasyonu ve öğrenci müfredatının özelleştirilmesi sadece mümkün değil, aynı zamanda artık çok yakın. Amaç, bilgisayarlarımızın insan gibi kararlar vermesi ve eğitimcilerin hayatını kolaylaştıracak görevleri yerine getirmesi değil mi? Ancak dikkatli olmazsak bu makineler her türden ön yargılarımızı ve ırkçılığımızı da kopyalayacak hatta yenilerini de üretebilecek.

Okullarda kutuplaşma konuları ele alınıyor mu? Alınmalı mı? Nasıl ele alınmalı? Yoksa hiçbir şey olmuyormuş gibi mi davranılmalı? Açıkçası okullar ve öğretmenlerin bu konuda çaresiz olduklarını düşünüyoruz. Okullarda yapay zekânın etkisi ele alınıyor mu? Hiç sanmıyoruz. Aksine, mevcut dayatmaların etkisiyle, yapay zekanın gelecek olduğu, çocuklar için önemli olduğu, ders olarak okutulması gerektiği gibi düşünceler bolca paylaşıyor. Yapay zekanın kullanacağı sosyal medyanın, ülkedeki ve okullarındaki kutuplaşmaya büyük katkı verebileceği asla hafife alınmamalıdır. Eğitimciler, yapay zekânın vardığı ve varabileceği nokta ve kullanım alanlarını henüz

içselleştirmediklerinden, ciddi bir çelişki ve boşluk içindeler diye düşünüyoruz. Bu konuda çok ciddi bir araştırma yapılması elzemdir ve çok bakir bir araştırma alanıdır.

Yukarıda da değinildiği gibi kutuplaşma ne ülkemizde ne de dünyada asla yeni bir konu değildir ancak yapay zekânın yangına körükle gitmesi hesabı değiştirebilir! Bu da kutuplaşmanın kontrolden çıkmasına, nezaketten tamamen uzaklaşılmasına, çok ciddi toplumsal olaylara (Ocak 2021 Amerika Birleşik Devletleri Kongre Binası baskını veya Temmuz 2024’de Kayseri’de yaşananlar gibi), demokrasinin çöküşüne hatta iç savaşa sebep olabilir.

Sistematik olmayan, gayrî resmi konuşmalarda pek çok insana bu “kötü senaryo karşında neler yapılabilir” diye sorulduğunda hemen hiç kimse bir tahminde bulunmak istemedi ancak eğitimcilerin okullar vasıtasıyla kutuplaşmaya karşı koymada ve sağlıklı, nezaketli, merhametli, farklılıkları kabullenen ve demokrasiyi içselleştirmede önemli rollerinin olduğu konusunda hemfikirdiler.

Gerçek veya algılanan kutuplaşma, ister istemez eğitimcilerin, öğretmenlerin davranışlarını doğrudan etkiler. Cinsiyet kimliğinden ırka, inanca, spor takımına, etnik kimliğe ve dış politikaya kadar uzanan konularda önyargı veya tarafgirlik suçlamaları (bazen yasal işlemlerle birlikte) eğitimcilere çok farklı bakış açılarından kolayca yöneltilindiğinde, tartışmalı konuları öğretmenin riskleri çoğu zaman çok yüksek görünebilir. Bu tür suçlamalardan kaçınmak için, birçok eğitimci belirli konuları tamamen bir kenara bırakmayı ve bunlarla uğraşmak yerine öğrencilerin cehaletinden ve nezaket-sizliğinden uzak durmayı tercih ediyor.

Bu tür tepkiler anlaşılabilir elbette ancak yanlıştır. Birincisi, bunlar bir tür görev ihmalidir. Eğer okullarımızdaki öğretmenler yarının vatandaşlarına medeni bir şekilde nasıl tartışacaklarını öğretmeyecekse, kim öğretecek? İkincisi, suya-sabuna dokunma anlayışında olanlar, önemli bir fırsatı geçiriyorlar. Okullar, çocukların ve ergenlerin ortak kanıt ve argümantasyon standartlarına karşı sorumlu tutulduğu ve saygısız söylemlerin elle tutulur sonuçları olduğu birkaç kamusal alandan biri olmaya devam ediyor. TikTok, YouTube, X ve Reddit’in birçok genç için önemli “haber” kaynakları olduğu bir dünyada, okullar öğrencilere gerçeği, görüşten nasıl ayırt edeceklerini ve çevrimiçi karşılaştıkları kaynakların güvenilirliğini nasıl değerlendireceklerini öğretmede özellikle önemli bir rol oynamalıdır.

Bu noktada bazı öğretmenler elbette itiraz edebilir, “Tamam, anladık. Bu bizim sorumluluğumuz. Ama ne yapabiliriz?” diye sorabilirler. Bu aslında sadece hayal kırıklığının meşru bir retorik ifadesi olmaktan ziyade çok güzel bir sorudur. Kutuplaşma gibi büyük toplumsal sorunlar elbette sadece okullar tarafından çözülemez. Öyleymiş gibi davranmak da başarısızlığı ve hayal kırıklığını garanti eder. Bu nedenle, okulların kutuplaşmayı aşmak için ne yapabileceğini sormak yerine, okulların kutuplaşma koşulları altında bilgili, medeni tartışmaları teşvik etmek için ne yapabileceğini sormayı öneriyoruz.

Bu zorluğun etkili bir şekilde üstesinden gelmek için pek çok konuda kullandığımız iki yönlü bir yaklaşıma ihtiyaç vardır: yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya.

Yukarıdan aşağıya: Bakanlık yetkililiklerinin, İl/ilçe milli eğitim müdürlüklerinin, okul idarecilerinin ve diğer paydaş kurumlar için liderlik eğitimlerinin verilmesi. Bu

tür liderlik eğitimlerinin amacı, politika belirleyen ve eğitim kurumlarını yönetenlerin toplumda oluşan partizan anlaşmazlık alanlarını aşırılıkçılara bırakmak yerine kendi kontrollerinde tutmalarına yardımcı olmaktır. Belirlenen kamusal iyi düşünceleri ve yaklaşımları diğer paydaşlara aktarmak ve gerektiğinde onları güçlendirmek ve korumak.

Aşağıdan yukarıya derken de öğrencilere tartışmalı konular hakkında işbirlikçi sorgulama ve medeni diyaloga nasıl katılacaklarını açıkça öğretmek için tasarlanmış müfredat ve pedagojilerin geliştirilmesi ve uygulanmasını kastediyorum. Burada da mevcut müfredatlara sorgulama öğrenimi ve eleştirel düşünme hakkında genel eklenmeler yapılmasına ihtiyaç yoktur. Bunun yerine, günümüz öğrencilerinin sıcak toplumsal konular hakkında öğrenme ve tartışma biçimlerinin önceki nesillerin yaptığından ne kadar radikal bir şekilde farklılaştığını ele alan yeni müfredat ve pedagojilere ihtiyaç vardır. En açık şekilde, bunun çevrimiçi okuryazarlığa ve özellikle öğrencilerin gerçeği, görüşten ayırt etme ve çevrimiçi karşılaştıkları iddiaların güvenilirliğini değerlendirme kapasitesine büyük bir odaklanmayı gerektirir. Türkiye yüzyılı kapsamında hazırlanan yeni müfredatta yer alan Medya okuryazarlığı becerisi de bunu kapsıyor. Ancak nasıl ve kimler tarafından ele alınacağı çok önemlidir. Ayrıca, bu tür müfredatlara dahil edilen çalışma örnekleri genel olmamalıdır. Müfredat hedeflerine uygunluğuna bağlı olarak, bu örnekler mümkün olan en güncel ve en sıcak konular olmalıdır. Öğrenciler ancak bu şekilde okulda öğrendikleri çevrimiçi okuryazarlık ve argümantasyon becerilerini IRL (In Real Life/gerçek hayatta) karşılaştıkları tartışmalı konulara aktarma konusunda makul bir şansa sahip olacaklardır.

Peki, okullar ne yapabilir? Okullar medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerilerini öğretmeli, içselleştirmeli. Böylece her yaştan öğrenci okudukları veya duydukları herhangi bir bilgiyi kendi başlarına belli kriterler ışığında değerlendirebilirler. Okulların vatandaşlık/yurttaşlık eğitimini mutlaka vurgulaması gerekmektedir. Gelecekteki bürokratların, öğretmenlerin, seçmenlerin, idarecilerin hatta liderlerin ülkenin yapısı, geleceği, ortak idealleri ve demokrasinin temelleri hakkında ortak bir bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Okullar, öğrencilerin farklı bakış açılarıyla etkileşim kurma becerilerini mutlaka geliştirmelidir. Ancak itiraf etmeliyiz ki bu vizyon mevcut yazılı, görsel ve sosyal medya gerçekleriyle imkânsız ötesinde görünmektedir. Yapılacak çok iş olduğu açıktır. Bu dersler mevcut ancak sıradan ders gibi görülmekte ve işlenmekte olduklarından toplumda bir getirisi maalesef görülmemektedir. Derslerde paylaşılan değerlerin toplumda karşılığı olmadığını gören çocuk ve gençlerin bu değerleri içselleştirmelerini beklemek hayalden başa bir şey değildir. Sosyal genetik mutasyonu ve bozukluğu neticesinde ortaya çıkan virüsün, biyolojik gen mutasyonu, bozukluğu neticesinde ortaya çıkan virüsten daha tahripkâr ve daha uzun süreli etkilere sahip olduğu unutulmamalıdır (Altan, 2023b).

Bazılarına göre bu yaklaşım aşırı iddialı gelebilir. Ancak bizler katılmıyoruz. Bunu iyi yapmak için gereken hiçbir iş aşırı pahalı veya zaman alıcı değildir. Elbette hiçbirimiz bu çalışmayı tamamlamak zorunda değiliz ancak ondan vazgeçme özgürlüğümüz de yok. Gerçek ve medeniyet söz konusu olduğunda, geri çekinilmez veya umutsuzluğa kapılmak olmaz. Eğitimciler, olarak vazifelerimizi yapmak zorundayız.

Ülkemizde ve dünyada giderek artan orandaki kutuplaşmadan, hoşgörüsüzlükten, merhametsizlikten, öfkeden ve şiddetten endişe duymamak imkansızdır. Özellikle de insanların kendileriyle aynı fikirde olmayanları yalnızca yanlış olarak değil aynı zamanda kimliklerine, değerlerine, dünyada bulunma ve dünyayı algılama, yaşama biçimlerine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak görmelerinin değişik kanallar ve imkanlarla teşvik edilmesinden, normalmiş gibi algı yaratılmasından çok ama çok derin endişe duymaktayız, hepimiz de duymalıyız.

Okulların; öğrencilere, aynı fikirde olmadıkları kişilerle önemli konular hakkında saygılı, nezaketli, empati kurarak konuşmalar yapmayı öğretme potansiyeline sahip olduklarını düşünüyoruz. İdareciler de bunun gerçekleşmesi için her şeyi denemeli ve bunu sağlamalıdır. Sokaklarda, Üniversite ve/veya ortaöğretim sınıflarında artık saygılı konuşmalara rastlanmadığını görmek üzücü olduğu kadar ürkütücüdür. Görsel ve sosyal medya mecraları ciddi manada kaba konuşmalar içeren ciddi videolarla doludur. Buna giderek artan ekran zorbalığını da eklemek gerekmektedir. Bu zorbalığın kaynağının da yine görsel medya (TV dizileri, yarışmalar, realite şovları), internet oyunları, çizgi filmler ve sosyal medya unsurları olduğuna inanmaktayız. Çünkü çocuklar söyleneni değil gördüklerini yaparlar (Altan, 2023b).

Yöntem ve Bulgular

Bu kapsamda, Eylül 2024-Ocak 2025 ayları arasında, Instagram ve WhatsApp üzerinden sistematik olmayan, gayri resmi olarak sınırlı sayıda öğretmen (15) ve idareciyle (3) kişisel konuşmalar yapıldı. Öğretmen ve idarecilerin isim ve soy isimlerinin baş harfleri kullanılmıştır.

Sistematik olmayan, gayri resmi olarak yapılan kişisel konuşmalarda Öğretmenlere:

1. Öğretmenler, toplumsal/sosyal meselelere derslerinde yer vermeli mi?

2. Sınıflarda bu tür konular tartışılmalı mı?

3. Siz veya bir meslektaşınız derslerinde bu tür konulara değindiği veya bu tür konular sınıflarda tartışıldığı için velilerle veya idareyle bir sorun yaşad mı?

İdarecilere de:

1. Sizce, öğretmenler toplumsal/sosyal meselelere derslerinde yer vermeli mi?

2. Sınıflarda bu tür konular tartışılmalı mı?

3. Derslerinde bu tür konulara değindiği veya bu tür konular sınıfında tartışıldığı için velilerle veya idareyle sorun yaşayan bir öğretmen oldu mu?

4. Bu bağlamda velilerle veya idareyle sorun yaşayan bir öğretmene, idari bir işlem yaptınız mı?” diye sorduk. Elde edilen veriler aşağıda paylaşılmaktadır.

Halk Eğitim Merkezinde çalıştığını söyleyen bir öğretmen “Çalıştığım birimin de avantajı olarak toplumsal konulara derslerimde rahatlıkla değinirim ve bugüne kadar bir sorun yaşamadım” diye dile getirdi (F. D., kişisel konuşma, Ocak 7, 2024).

Öğretmenlerden birisi “Bulunduğum bölge farklılıklar konusunda çok hassas bir yer, benim söyleyeceğim ve yapacağım hemen her şeyin mercek altında olduğunun farkında olduğumdan öğrencilerimle paylaşmanın olası sonuçlarından korktuğum için bu tür konulara fazla girmiyorum ancak kitap içeriğiyle ilgili belli konulardan yola çıkıp sosyal problemlerimizi hatırlatıyor ve tartışmalarını sağlıyorum. Öğrenciler sınıf içinde paylaşılan konuları sınıf dışına aktarabildiğinden, bazı fikirler boşa gitmiyor. Çocuklar politik konulara çok meraklı olduklarından, o konulara fazla girmeme-ye çalışıyorum” dedi (M. U., kişisel konuşma, Kasım 9, 2024).

Bir başka öğretmen, “Duyarlılık kazandırmak adına konuşuyorum zaten onlar benim davranışlarımı sıkı gözlemliyorlar ve bazıları beni rol model olarak görüyorlar. Bu konular sınıflarda konuşulduğu için hiçbir meslektaşım şu ana kadar bir sorunla karşılaşmadı” diye meseleye yaklaştı (S. H., kişisel konuşma, Aralık 31, 2024).

Uzun yıllardır öğretmenlik yapan bir öğretmen ise “Ben kendi doğru bildiklerimi anlatıyorum, mevcut problemleri fark ettirmeye çalışıyorum. Bazen de ders konularından yola çıkıp mevcut sosyal problemleri öğrencilerime hatırlatıyorum” diye açıkladı (S. A., kişisel konuşma, Eylül 9, 2024).

“Kendisinin veya herhangi bir öğretmenin bugüne kadar bir sorun yaşamadığını ve bu tür konulara çoğu zaman değinmediğini ancak öğrencilerden bir konu hakkında fikrim sorulursa minik sohbet havasında birkaç dakika vakit ayırdığını” söyleyen bir öğretmen, “çocukları ilgilendiren ahlak, edep, sorumluluk bilinci gibi konulara üstü kapalı bir şekilde değinilmeli. Ancak bunun haricindeki konuşmaları yalnızca rehber öğretmenleri yapmalı” diyerek konuya başka bir açıdan yaklaştı (A. D., Ocak 9, 2025).

Benzer şekilde kendisinin veya bir başka meslektaşının herhangi bir sorun yaşamadığını ifade eden bir öğretmen, “Toplumsal konulara doğrudan değinmediğini fakat çocukların gündeme getirdiği durumlar olduğunda ahlaki ve öğretici nitelik barındırdığına inandığım az ve öz cümlelerle katkı veriyorum. Ancak siyasi bir durumsa kesinlikle bahsine bile izin vermiyorum” diye paylaştı (T. G., kişisel konuşma, Ocak 9, 2025).

Bir başka öğretmen, “Sınıftaki tartışmaların da genellikle sosyal medyada yer alan yetişkin tartışmalarının bir yansıması veya sınıfa taşınması şeklinde cereyan ettiğini” ifade etti (C. Y., kişisel konuşma, Kasım 26, 2024).

“Öğrencilerimiz, lise çağında oldukları için gerek sosyal medyadan gerekse hayatın içerisinde sosyal meselelerin tamamıyla ilgililer. Öncelikle tepki varsa neye tepki verdiklerini anlamaya çalışıyorum. Kendilerini ifade etmelerine dikkat ediyorum. Siyasi konular varsa mümkün mertebe kaçınıyorum ancak bir meslektaşımız, çocukları okul dışında geçirecekleri zaman konusunda uyardığı için sıkıntı yaşadı bunun da öğrencilerin konuyu yanlış anlamaları neticesinde gerçekleştirdiğini” paylaştı (M. Y., kişisel konuşma, Eylül 8, 2024).

Lisede görev yaptığını ifade eden bir diğer öğretmen de “Benim için eğitim, öğretimden daha öncelikli olduğu için hem sosyal ve sosyo-politik konulara partiler üstü bir duruşla değinirim sınıflarımda. Sınıf mahremiyeti kapsamında konuşulanlarım dışarı çıkmaması hususundaki hassasiyetimi de iletim öğrencilerime” dedi. Aynı öğretmen, “vatandaşlık bilgisi derslerinin de çok verimli geçtiğini düşünmediğini” de paylaştı (C. K., kişisel konuşma, Ekim 16, 2024).

İkinci görev yerinde hizmet veren bir öğretmen de “Çocukların seviyelerine uygun şekilde konu neyse onunla ilgili konuşuyoruz ve şimdiye kadar bir sorunla karşılaşmadık” diye açıkladı (V. D., kişisel konuşma, Ocak 9, 2025).

Diğer bir öğretmen ise “Sınıflarda hemen her şey konuşuluyor, öğrenciler de bu tartışmalara rahatlıkla katılıyorlar” derken şimdiye kadar herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarının da altını çizmeyi ihmal etmedi (R. T., kişisel konuşma, Aralık 30, 2024).

Bir Başöğretmen de “sosyal meseleler, işlenen konuyla ilişkilendirilerek konuşuluyor ama öğrencilerin seviyesi gözetlenerek ve anlayacakları bir dille, basite indirgenerek.” diye açıkladı. Ayrıca “Çocuklar TV izledikleri ve sosyal medyayı kullandıkları için zaten gündemden, yaşanan sosyal meselelerden, sıkıntılardan haberdarlar” diye ekledi (F. A., kişisel konuşma, Ocak 7, 2025).

“Toplumsal konulara ara ara giriyorum fakat yaş olarak pek ilgilerini çekmiyor. Bu yüzden kısa konuşmalar şeklinde oluyor... Güncel konulara girilmeli, okul güncel hayattan bağımsız olmamalı. Bu tür konuları konuştuğumuz için de ne ben ne arkadaşlarım bir sorunla karşılaşmadı” diye irdeledi bir başka öğretmen (T. T. B., kişisel konuşma, Aralık 30, 2024).

“Bizler de bu toplumun bir parçası olduğumuz için, görev bilinciyle, toplumsal sorunlara yaş durumuna göre değiniyoruz. Okul sadece öğretim demek değil, işin içinde eğitim var ki bu kısmı bence daha önemli.” diyen bir öğretmen “Toplumsal konuları konuşurken, öğrenciye fikrini sormak onu değerli hissettirir ve farkındalık kazandırır” diye konuya daha geniş bir perspektiften yaklaştı (A. A., kişisel konuşma, Ocak 8, 2025).

“Sınıflarımda mutlaka sosyal meselelere evrensel etik kuralları çerçevesinde, Türkiye özelinde, değindiğini ve hiçbir sorunla karşılaşmadığını” ifade eden bir öğretmen, “Felsefe öğretmenlerinin güncel konularda derslerde verdikleri örnekler yüzünden öğrencilerle tartıştıklarını duyduğunu” dile getirdi (N. A., kişisel konuşma, Ocak 9, 2025).

İdarecilğe yeni başladığını belirten bir idareci “Toplumsal konulara hangi düzeyde değinildiğinin önemli olduğunu, öğretmenlerin, müfredat konuları dışına çok fazla çıktığını düşünmediğini ve yaşanan sorunların da bölgeden bölgeye değişebileceğini ancak kendisine henüz gelen bir şikâyetin olmadığını” ifade etti (E. S., kişisel konuşma, Aralık 30, 2024).

Uzun yıllardır idarecilik yapan bir idareci “Eğitimin temel unsur ve hedeflerinden biri olan öğrencileri hayata hazırlama düsturu düşünüldüğünde, öğretmenlerin sınıflarda sosyal/ toplumsal olaylara değinerek çözüm yollarını konuşmaları elbette gereklidir ancak bazen öğretmenlerin bu tutumları yanlış anlama ve anlaşılmaya meydan verebildiği için idareye şikâyetler ulaşıyor.... Ancak ciddi sonuçlar doğuran bir idari soruşturma hatırlamıyorum” diye açıkladı (A. P., kişisel konuşma, Ocak 10, 2025).

Oldukça deneyimli bir diğer deneyimli idareci ise “Öğretmenler elbette toplumsal konulara sınıflarında değinmeli lakin bazı arkadaşlar kantarın topunu kaçırıp sosyal meseleleri siyasallaştırıyor bu da sorun yaşamasına sebep oluyor ancak henüz idari bir sorun yaşanmadı” diye konuya açıklık getirdi (A. Ş., kişisel konuşma, Ocak 10, 2025).

Özetlemek gerekirse hem öğretmenler hem de idarecilerin genelde toplumsal-sosyal konuların sınıflarda ele alınması gerektiği konusunda hemfikirler. Öğretmenlerin çoğunun toplumsal konuları sınıflarında ele aldığını, bazılarının bunu öğretmenliğin bir gereği olarak gördüğü, bazılarının doğrudan kendi alanlarıyla ilgili olmayan, potansiyel olarak ayrıştırıcı, politik konulardan kaçındıkları, ancak yine genelde bu tür konuların müfredatta açık ve dürüst bir şekilde ele alınmaları gerektiğini vurguladıkları görüldü.

Bu kısa, gayrî resmî kişisel konuşmalardan, öğretmen ve idarecilerin, genelde, okulların, “aynı fikirde olmadıkları kişilerle, önemli konular hakkında saygılı, nezaketli, empati kurarak konuşmalar yapmayı öğretmesi gerektiğine inandıkları sonucunu çıkarmak mümkündür.

Gayrî resmî olarak yapılan kişisel konuşmalarda hiçbir öğretmen bu tür konuları konuştukları için resmî bir işlemle karşılaşmadığını; bir öğretmen bir meslektaşlarının öğrencilerin konuyu yanlış anlamaları neticesinde bir sorun yaşadığını, bir diğer öğretmen de felsefe öğretmenlerinin verdikleri örnekler nedeniyle sınıflarında tartışma çıktığını paylaştılar.

İdareciler de öğretmenlerin sınıflarda toplumsal konulara değinmeleri gerektiğini ancak konu, sınıf ve seviyenin dikkate alınması gerektiğini vurguladılar. Yine öğretmenlerle benzer şekilde hiçbir idareci bu tür konulara sınıflarında yer verdikleri için ciddi idari sorun yaşayan bir öğretmen olmadığını belirttiler.

Öfke, Beyin ve Öğretmenler

Tartışmalı konular hakkında şiddetli ve harareti argümanlar olmadan sohbet etmek artık her zamankinden çok daha zor bir hal aldı. İnsanlar beş on yıl öncesine göre çok hızlı ve ateşli bir şekilde öfkeye kapılma konusunda adeta tetikte bekliyorlar. Her gün trafikte, sokakta, caddede, TV programlarında, yarışmalarda ve realite şovlarından bunların örneklerine hatta çoğu kez de acı örneklerine şahit olmaktadır. Sosyal medyada yer alan sözde sokak röportajları bunlarla dolu! Bu durumun nedenlerinden birinin hiç bu kadar çok şey hakkında bu kadar hızlı karar vermek zorunda kalmadığımızın ve çok fazla bilginin var olmasından kaynaklandığını düşünüyoruz. Bu durumda bir tür bunalmaya sebep olmaktadır.

İnsanlar artık asla tek başlarına değildirlir. Diğer insanlarla birlikte düşünmek, öğrenmek ve problem çözmek için geliştiler ve sosyal genetik oluşturdular ancak ortaya çıkan stres ve kaygı, izolasyon ve aşırı bilgi yüklemesi, modern dünyada, pandemi sırasında hayatımıza giren sosyal mesafeden sosyal medyaya ve ekran bağımlılıklarına kadar, beynimizin artık hafif rahatsız edici konuşmalarla bile başa çıkmasını zorlaştırıyor ve tam tabiriyle devreleri yakıyor!

Bu durum, özellikle sosyal gelişim için kritik dönem olan ergenlik döneminde çok daha fazla zarar verici olabiliyor açıkçası oluyor da! Gençlerde ortaya çıkan ve giderek artan şiddet istatistikleri, bu savımı destekler niteliktedir (TÜİK, 2024; Altan, 2024). Tıpkı çocukların akıcı birer okuyucu haline gelmeden önce okumayı öğrenmek için açık talimatlara ihtiyaç duymaları gibi, duygusal ve bilişsel olarak zorlayıcı konuşma-

ları öğrenme ve uygulama fırsatları olmadan gençlerin sağlıklı, sosyal yetişkinler gibi gerekli zihinsel stratejileri geliştirip tartışmaları imkansızdır. Bununun öğretilmesi gerekmektedir. Amerikalı şair Robert Frost'a atfedilen "Eğitim, öfkenizi veya özgüveninizi kaybetmeden hemen hemen her şeyi dinleyebilme yeteneğidir." Sözü aslında tam da bu konuyu anlatıyor (Anonim).

Beyin araştırmaları laboratuvarlarında uzun yıllardır yapılan çalışmalarda göz takibi yöntemi kullanılarak biri üzerinde anlaştıkları diğeri anlaşmadıkları bir konuyu tartışırken beyin aktiviteleri izlenmekte ve bu tartışma sırasında bireylerin hangi evrelerden geçtiklerine bakılmaktadır. İlk yıllarda daha çok çocuklarla yapılan bu tür sinirbilim çalışmalarından elde edilen bulguların bir dereceye kadar gençler için de tahmin edilebileceği yönündedir. Bu tür çalışmalardan elde edilen bazı verilere göre tartışmalar sırasında beyinleri senkronize olan insanların, dinleme ve konuşma rollerini sorunsuz bir şekilde takas etme ve bir tartışma sırasında fikirlerini değiştirmeye açık olma olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kamps ve diğerleri, 2019; Shic ve diğerleri, 2008).

Tartışmalar sırasında insan beyni farklı yollar izliyor. İster sokakta ister bir iş toplantısında ister sınıfta olsun, tartışırken insanlar çoğunlukla nörolojik olarak senkronize değiller. Burada elbette Semantik konusu da devreye giriyor. Anlamı konuşanın değil, dinleyenin verdiği kuralı. İnsanlar, tartışma esnasında göz göze olmalarına rağmen göremezler. Söylediklerinin aksine karşılarındakinin sesinin tonunda veya yüksekliğinde algılanan farklılıklara karşı çok daha hassastırlar. Beynimiz, farklı bir sosyoekonomik gruptan biriyle konuşurken, benzer geçmişe sahip biriyle konuşurken olduğundan farklı tepki verir. Sinirbilimciler, bireylerin stres, korku, bağımlılık ve hatta aşk ve şehvet gibi bir dizi faktöre verdiği sinirsel tepkileri çok ayrıntılı bir şekilde izlemek için beyin görüntüleme taramalarını kullanırken, yeni araştırmalar, basit bir sosyal etkileşim davranışıyla bile meşgul olan iki bireyin beyinde neler olduğunu bizlere gösterebiliyor (Amodio, 2014). Gösteriyor (Descorbeth ve diğerleri, 2020; Hat-taway, 2020). Bu yüzden de öğrencilere söz alma, etkin dinleme, teyit soruları sorma alıştırmaları yaptırılmalı ve bu becerileri geliştirilmelidir.

İnsanlarla aynı fikirde olduğumuzda, onların gözünün içine bakarız. Yani bir karşılığımız vardır. Başımızı sallarız, el kol hareketleri yaparız ve uyumlu, hoş bir anlaşma olan yüz ifadeleriyle işaret ederiz. Anlaşmama durumunda ise bunun tam tersi olur. İş birliği olmaz, rekabet artar, göz teması ve sosyal jestler değişir (Binder ve diğerleri, 2000; Liu ve diğerleri, 2017).

Kovid-19 Salgınından bu yana tanık olduğumuz ve giderek artan şiddette ve sayıda devam eden yüksek stresli, teknoloji odaklı ortamda büyüyen gençler, anlaşmazlıklar sırasında aşırı tepki vermeye daha da hazır hale geldiler. Diğer insanlarla yüz yüze konuşmalar ve aktiviteler içindeyken, beynimiz sürekli olarak sesli ve sözsüz ipuçlarını izler, bir eleştiriyi bir şakaya dönüştürmek için dudaklarımızı büktüğümüz gibi. Oysa sanal sohbetlerde beynimiz biriyle konuşuyor gibi yalnızmız gibi tepki vererek iletişim sırasında nüanslara daha az duyarlı olmamıza sebep olabiliyor. Bu durum da sanal konuşmalarımızı daha yüksek tartışma, yanlış ipucu kullanma/alma ve patlama riskine sokabiliyor. Yani, çevrimiçi konuşmalar, insanları bir bakıma daha çatışmacı hale getirdi (Zhao ve diğerleri, 2023). Yüz yüze olduğundan daha sanal olarak sosyal-

leşmenin, ergenlerin izolasyon duygularını artırdığı ve anksiyete ve depresyon gibi zihinsel sağlık sorunlarını kötüleştirdiği biliniyor (Brandt ve diğerleri, 2022). Bu durum da gençlerin hem sosyal hem de akıl sağlığını etkileyerek onların tarafsız bir ifadeyi bile bir saldırı olarak algılama şanslarını arttırabilir. Bu da onları medeni anlaşmazlıklara girme, tartışma yeteneklerini daha da zora sokabilir. Salgın sonrası okullarda, sokaklarda, caddelerde yaşanan şiddeti, kaosu, tartışmaları, silahlı çatışmaları düşünmenizi isteriz.

Benzer şekilde, geniş araştırma sonuçlarından fikir geliştirmek ve farklı bakış açılarına sahip insanlarla konuşmak yerine, sosyal medya ve algoritma tabanlı platformlar (X, YouTube, Facebook, Instagram, TikTok, gibi) aracılığıyla öğrenmek insanları karmaşık konuları anlamak ve düşünmek için dar, basit yaklaşımlar geliştirmeye teşvik ediyor. Bu durum da çatışmayı, kutuplaşmayı ve şiddeti körükliyor. Bu durum her yaştan birey için geçerliyen okul çağındaki gençler için daha önemlidir.

Ergenlik, beynin yürütücü ve üstbiliş ile ilişkili kısımlarını geliştirir (Ciccia ve diğerleri, 2009; Crone ve diğerleri, 2012). Bu da bir bakıma düşüncelerimizden ve tepkilerimizden geri adım atma yeteneği kazanmadır. Ancak algoritma tabanlı sosyal platformlar, daha basit geri bildirim döngüleri oluşturarak bu gelişmeyi engellemekte ve gençlerin karmaşık, rahatsız edici konuşmalarla mücadele etme olasılığını artırabilir. Yaşamın bu aşamasında hemen her konuda kesinlik arayışında olan ergenler, bunu fazlasıyla algoritimle çalışan platformlarda hiçbir çaba sarf etmeden elde edebiliyorlar. Instagram, X, TikTok ve benzeri platformlar, karmaşık sorunlara indirgeyici, basitleştirilmiş yanıtlar vererek, ikili düşünceye oldukça duyarlı olan gençlere doğrulama yanlılığı sunar. Doğrulama yanlılığına yönelik bu eğilim de zamanla kimliğimizin bir parçası olabiliyor. Benzer kimliğe sahip bireylerde o saatten sonra benzer gruplara dahil olduklarından artık farklılı dinleme, anlama ve tahammül etme gibi yeteneklerden uzaklaşıyor. Grup düşüncesi ve sıralama hem çocuklar hem de yetişkinler için doğal olma eğilimindedir. Haklı olmaktansa doğru olmayı hissetme eğiliminde olan insan zihni de ister istemez kendisine benzer olanlarla bir arada olmaya ve orada ortaya atılan fikirlerin mutlak doğru olduğuna inanmaktadır. O doğruluk, insanı “aynı fikirde olmayan herkes yanılıyor ya da doğru bilgiye sahip değiller” düşüncesine sevk ediyor ki bu da çatışmanın, kutuplaşmanın temelini oluşturuyor.

Sınıf bağlamında ise bu durum öğrencilerin hoşlanmadıkları veya aynı fikirde olmadıkları şeylere toplu olarak orantısız ve yoğun olumsuz tepki vermelerine, zorbalık ve öfke kültürünü geliştirmelerine sebep olur ki artık bunlara da fazlasıyla şahit olmaktayız hem sınıflarda hem de sokaklarda. Bu tepkisellik, öğretmenlerin öğrencilerin güvenle hata yapabilecekleri ve rahatsız edici konuşmalar yapabilecekleri ortamlar yaratmasını hem zorlu hem de daha gerekli hale getirmektedir.

Bunun sosyolojik, psikolojik etkileri olduğu kadar biyolojik nedeninin de olduğunu düşünüyoruz. İnsanın kozmik odasına giren (önce virüs sonra aşı) bilim insanları, insanın fabrika ayarları ve biyoritmini tahrip ettiler ve yeni daha agresif bir insan modeline doğru evrilmesini sağladılar (Altan, 2022). Gelecek yıllarda bunun sonuçlarını çok daha belirgin şekilde göreceğimizi düşünenlerdeniz.

Öğretmenler, öğrencilerin yapıcı anlaşmazlıklara nasıl katılacaklarını ve karmaşık konularda ortak bir zemin bulmayı öğrenmelerine yardımcı olabilirler. Ancak bu,

sınıftaki bölünmeden yorulan öğretmenler için göz korkutucu olabilecek daha uygulanabilir bir yaklaşım gerektirebilir. Sınıf, tartışma formatlarını yeniden düşünmek, başlamak ve bu kültürü kazandırmak için iyi bir yer olabilir. Tartışmalardan kaçınmak kısa vadede daha sakın bir sınıf oluşturabilir ancak bu yaklaşım öğrencilere uzun vadede zorlu tartışmalarla nasıl başa çıkacaklarını öğrenme fırsatları ve becerileri kazandırmayacağından toplumun geleceğini de ipotek altına alacaktır. Vatandaşlık ve toplum bilincinin mümkün olan en erken yaşlarda kazandırılması önemlidir ki maalesef bu ülkü ve değerler ülkemizde başarılamamaktadır, sözde dersleri olduğu halde. Ülkenin mevcut gidişatı göz önüne alındığında kamusal iyi düşünen, birlikte yaşama kültürü geliştirmiş insanlara olan ihtiyaç her zamankinden daha fazla olduğu açıktır.

Çocuklar ve yetişkinler bir konuyu veya sorunu nüanslı, çok boyutlu yollarla görmeyi ne kadar çok öğrenirlerse izlenebilir olma ve bu konuda üretken tartışmalara katılabilme olasılıkları o kadar artacaktır. Öğrencilerin anlaşmazlıklara veya yanlış olmalarına daha iyi tepkiler geliştirmelerine yardımcı olmak, akademik olarak ivme kazanmalarına da yardımcı olabilir. Daha yüksek “entelektüel” alçakgönüllülüğe sahip yetişkinlerin yani yanlış olduklarında kabul etmeye açık olmaları eşit derecede zeki ancak entelektüel olarak daha az alçakgönüllü akranlarından daha hızlı öğrenme eğiliminde oldukları biliniyor (Krumrei-Mancuso & Newman, 2020).

Aslında hepimizi çoğu zaman yanıltıyoruz. Herkes hem davranışsal hem de bilişsel hata yapıyor. Sadece yanıltıyor olmak elbette entelektüel alçakgönüllülüğü çağrıştırmak zorunda değildir. Yukarıdaki hipotez her şeyi bilmedikleri, öğrenecek şeyleri olduğu fikrine daha açık olan insanların aslında daha fazla öğrenebildiği ve daha meraklı olabilecekleri anlamına geliyor (Krumrei-Mancuso ve Newman, 2020).

Öğretmenler, sınıflarında yanlış olmayı kabullenme yaklaşımını besleyerek bu beceriyi sınıflarında teşvik edebilir ve öğrencilere bu beceriyi içselleştirmelerine yardım edebilirler. Bu kapsamda öğretmenler, öğrencilerin hem yanlış olmaya nasıl tepki verdikleri veya kendilerine nasıl meydan okudukları hem de sınıf tartışmaları için belirledikleri ton ve dil yapısı açısından entelektüel alçakgönüllülük becerisi geliştirmelerinde kilit rol oynayabilirler. Eğer bu beceriler sınıfta değilse nerede? Öğretmenler eliyle değilse kimler aracılığıyla kazandırılabilir? Bunun içinde öğretmenlerin rol model olmaları gerekmektedir. Öğrenciler, öğretmenlerin kendi hatalarını kolayca kabul ettiği sınıflarda daha fazla açıklık ve dayanıklılık geliştirir ve akranları aynı fikirde olmadığında veya hata yaptığında daha saygılı bir şekilde tepki vermeyi geliştirerek daha hoşgörülü bir sınıf iklimi yaratılmasına ciddi katkı verebilirler.

Böylesi bir ortamda çalışacak öğretmenlere profesyoneller gibi davranılmalıdır. Maalesef profesyonel meslek olarak görülmeyen ender mesleklerdir birisidir öğretmenlik (Altan, 2023a). Profesyonel muamelesi gören öğretmenlere önemli yetkiler verilmeli, müfredatla ilgili kararlar almak için meslektaşlarıyla müzakere etmeleri beklenmeli ve sağlanmalı, mesleki gelişim için yüksek kaliteli fırsatlar sunulmalı ve kararlarının kalitesi ve öğrencilerin öğrendiklerinden sorumlu tutulmalıdırlar. Kısacası hiçbir şey şansa bırakılmamalı ve amatörce yapılmamalıdır.

Öğretmenler kendi alanlarında neler olup bittiğinin farkında olmalı ve sürekli öğrenmelidir. Entelektüel hoşgörü kazandıracak sınıflar, öğrencilere güncel siyasete özgü tartışmalı konuları nasıl tartışacaklarını öğretebilmelidir. Bu konular sürekli değişmelidir. Bu nedenle öğretmenlerin konuları yakından takip etmeleri gerekir.

Öğretmenler, öğrencileri için eğitim amaçlarını açıkça ifade etmelidir. Yetenekli öğretmenler pedagojik yaklaşımlarını ve müfredatlarını okul bağlamına uygun amaçlar geliştirmeye yönelik olarak düzenlemeli ve öğrencilerinde geliştirmeyi amaçladıkları demokratik değerler ve eğilimler konusunda düşünceli Öğretmenler müfredatı oluşturmak için bir ekibin parçası olarak çalışmalı, özerk aktörler olarak başkasının içeriğini sunmakla yetinmemelidir. Profesyoneller eğitim amaçlarına, içeriğine ve becerilerine en iyi nasıl yaklaşacaklarını meslektaşlarıyla birlikte ve onlardan öğrenirler; dolayısıyla öğretmenler meslektaşlarıyla birlikte neyi nasıl öğretecekleri konusunda gerçek bir müzakere yürütmelidir.

Böylesi bir sınıf yaratma sorumluluğunun büyük kısmı öğretmenlere aittir ancak yöneticilerin desteği de kilit önem taşır. Başarılı öğretmenlerin derslerinde tartışmalı konulara yer verdiklerinde velilerden ve içinde bulundukları toplumdan gelebilecek eleştiri ve anlayışsızlıklara karşı idareci desteği, vizyonu ve öngörüsü elzemdir. Bu da yukarıda paylaşılan sosyal medya terörünün önüne geçilmesine yardımcı olacaktır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Toplumu kutuplaştıran, bölen, ayrıştıran, kaosa sürükleyen ve şiddete yönelten hemen her türden tartışmalı konuların etkili bir şekilde tartışılmasını sağlamak için açık sorgulamayı, müzakereyi ve farklılıklar arasında diyalogu teşvik eden bir sınıfın öğretmenler tarafından oluşturulması şart gibi görülüyor. Aksi takdirde ciddi manada toplumsal bir çöküşe gidilecektir ve bunun ciddi emareleri spordan politikaya, ekonomiden inanca, devlet büyüklerinden yaşam tarzlarına kadar hemen her konuda kutuplaşma, çatışma ve şiddet kültürü giderek kanıksanan bir hâl alıyor.

Doğru ve kalbi selimle planlanmış açık tartışma kültürünün oluşturulduğu sınıflar, öğrencilerin anlamlı tartışmalar yapabilmeleri için gerekli olan temel demokratik ilkeleri takdir etmelerini sağlar. Örneğin, öğrencileri eşitler olarak müzakere etmeye teşvik etmek, siyasi eşitlik ilkesini- tüm vatandaşların karar alma sürecine katkıda bulunmasına izin verilmesi gerektiğini- anlamalarına yardımcı olur. Öğrencilere iyi gerekçelendirilmiş kararlar alma ve kendilerinininkinden farklı görüşlerle karşılaşacakları, görüşleri sorgulandığında düşünecekleri ve yanıt verecekleri, ilgili kanıtları dikkate alacakları ve tartışma pratiği yapacakları müzakerelere katılma bilgi ve becerilerini öğretmek, onların özerkliklerini, özgürlük ve serbestlik değerlerini takdir etmelerini teşvik eder. Öğrencilerden politika konularındaki kişisel pozisyonlarını akranlarınıninkilerle karşılaştırarak değerlendirmelerini istemek, siyasi hoşgörüyü ve başkaları sakıncalı bulsa bile makul görüşleri korumanın önemini anlamalarına yardımcı olur. Benzer şekilde, öğrencilere neden belirli görüşlere sahip olduklarını ifade etmeleri, dinlemeleri ve diğer insanların endişeleri ve hakları ışığında tercihlerini yeniden gözden geçirmeleri için alan sağlamak, adalet ilkesini geliştirmelerine yardımcı olur ve onları en iyi çözümü bulma niyetiyle konuşmalara girmeye hazırlar. Öğrencilerin tartışmalı konuların altında yatan rakip ideolojileri ve demokrasi hakkındaki rakip görüşleri anlamalarını teşvik etmek, duydukları argümanları ve kendi görüşlerini daha büyük siyasi resme yerleştirmelerine yardımcı olacak ve kanıtları tartmayı, konuların ideal demokratik sistem hakkındaki temel anlaşmazlıklarla nasıl uyumlu olduğunu anlamayı içeren siyasi okuryazarlığa ulaşmalarını sağlayacaktır. Ayrıca, öğrencileri

belirli konular ve siyasi sonuçlar hakkında bilgi sahibi olmaya ve endişe duymaya teşvik etmek, demokratik faaliyetlere olan ilgilerini geliştirir ki bu da böylece entelektüel hoşgörü sınıfının temel amaçlarından biri olan çoklu katılım ilkesini geliştirmek için çok önemli bir başlangıç noktasıdır.

Öğretmenlerin sınıf içi tartışmalardan ve sonrasında bu tartışmaların sosyal medya aracılığıyla yayılmasından korkmaları bu yüzden de potansiyel konuları değiştirmeleri, o bölümleri atlamaları veya göz ardı etmeleri de çok doğal karşılanabilir. Bu sosyal medya korkusunun mutlaka giderilmesi gerekir ki bu da hem yerel hem de merkezi idarecilere düşmektedir.

Hiç kimsenin derisinin renginden, geçmişinden, inancından, giyim tarzından veya dininden dolayı bir başkasından nefret ederek doğmadığını hepimiz biliyoruz. İnsanlar nefret etmeyi öğrenirler ve eğer nefret etmeyi öğrenebiliyorlarsa aynı zamanda onlara daha kolay ve daha insani olan sevmeye de öğretilir. Irkçılık, nefret, vicdansızlık, merhametsizlik, vd. öğrenilmiş bir davranıştır ve kesinlikle doğuştan değildir (Altan, 2020).

Ancak artan kutuplaşma karşısında öğretmenlerin cesaretlerinin kırılmaması oldukça zordur. Ailelerin ve yerel politikacıların okulları kendi günlük yaşamlarında uyguladıklarından daha yüksek davranış ve söylem standartlarına tabi tutmalarının, öğretmenleri daha da zor durumda bırakacağı da açıktır.

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi bu kültürün yerleştirilmesi ve içselleştirilebilmesi için biçilmiş kaftandır. Müfredata uygun olarak planlanmış derslerin belli bir kısmında toplumu bölen, ayrıştıran konuların paylaşılan idealler ve değerler kapsamında tartışılması sağlanmalıdır. Başlangıçta kısmi bir öğretmen önderliği gerekebilir ancak zaman içinde tüm uygulama öğrencilere bırakılarak öğrenmelerinden ve gelişimlerinden kendilerinin sorumlu olduğu bilinci kazandırılmalıdır. Bu tartışmalara öğrenciler önceden hazırlık yapmalı, öğrenciler arasında önemli ölçüde konuşma olmalı ve yüksek düzeyde öğrenci katılımı sağlanmalıdır. Diğer derslerde de uygun konularda ve belli zamanlarda bu konu irdelenebilir, Tarih, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi hatta İngilizce dersleri gibi.

Örneğin, İngilizce derslerine küresel ve toplumu bölen, kutuplaştıran, ayrıştıran ve çöküşe sürükleyen meselelerin dahil edilmesi, öğrencileri kesinlikle gerçek dünyaya bağlayacak ve okudukları, duydukları veya gözlemledikleri ancak tam olarak anlamadıkları bir şey hakkında soru sormaları için onlara güvenli bir alan açacaktır. İngilizceyi Yabancı Dil olarak (EFL/English as a Foreign Language) öğrenenler, genellikle, sosyal medya, televizyon ve filmlerdeki içerikler hakkında sorular sorarlar. Ne yazık ki, bu içeriğin çoğu stereotipleri teşvik ediyor ve dolayısıyla hem uluslararası hem de ulusal diğer kültürlerin olumsuz temsilini sağlıyor. Bir EFL ortamında ırk, cinsiyet, inanç, sınıf, yaşam, giyim tarzı, sınıf ve cinsellik konularını araştırmak, çoğu zaman medyada bulunan farklı grupların yanlış temsillerinin veya stereotiplerin gizemini ortadan kaldırmaya yönelik bir egzersiz haline gelir. Dahası, EFL sınıfı öğretmenlere dünya çapında tükettiğimiz bilgi türleri hakkında eleştirel düşünmeyi ve analizleri teşvik etme şansı sunar. Özellikle ESL sınıfında öğrenciler, otobüse binerken, mağazada sıra beklerken veya sokakta yürürken deneyimlerine dayanarak yaptıkları gözlemleri gündeme getirirler. Bu nedenle, ESL öğrencilerine öğretmenlerine fark ettikleri

ancak tam olarak anlamadıkları şeyler hakkında sorular sorma özgürlüğünün tanınması, onların yalnızca İngilizce dilini değil, aynı zamanda normlar ve tabular da dahil olmak üzere çevrelerindeki insanların kültürünü de kavramalarını sağlar. Bağlamdan bağımsız olarak, öğretmenler aynı zamanda öğrencilerine, çeşitli ülkelerde güç ve ayrıcalığın nasıl kullanıldığı ve/veya suiistimal edildiği konusunda benzerlikler bulma konusunda meydan okuma şansına da sahip olacaklardır (Altan, 2020).

Böylesine tasarlanmış ve uygulanmış bir sınıf, öğrencileri yetişkinlikte medeni her türden tartışmaya katılmaya hazırlamak için idealdir. Bu tür bir sınıf kültürü, öğrencileri anlaşmazlığı demokratik yaşamın normal bir parçası olarak görmeleri için sosyalleştirecektir. Maalesef hem bu yaşlarda hem de yetişkinlikte insanların çoğu tartışmalı konularda herkesin hemfikir olduğunu varsaymak zorunda kaldıklarını düşünmektedir. Oysa çerçevesi çizilen türdeki sınıflardaki öğrenciler, akranlarının görüşlerini dinlemeyi takdir etmeyi ve bu etkileşimlerin öğrenmelerine katkıda bulunacağını öğreneceklerdir. Haliyle, böylesi sınıflardaki öğrencilerin, karar vermeden önce diğer bakış açılarını dikkate almanın önemini ifade etme olasılığı, öğretmen liderliğindeki tartışma veya ders sınıflarındaki öğrencilere göre çok daha yüksek olacaktır.

Zor konularla uğraşmak elbette her zaman rahatsız edici olmuştur ancak bu mutlaka çekinmemiz gereken bir şey olduğu anlamına gelmez. Nüansları ortaya çıkarmak ve gençleri nüanslara maruz bırakmak için alan yaratmak, bitirilmesi gereken yoğun bir müfredat olduğunda elbette zordur. Ancak insan mimarı olarak adlandırdığım öğretmenlerin, gerçekten kolay ve tembel yargılara varmak onlarla yarışmak yerine, hayattaki gri alanları, nüansları aramaya, onları ortaya çıkarmaya hevesli öğrencileri topluma kazandırmalarının çok daha anlamlı ve vatansever bir düşünce olacağını düşünüyoruz. Katılır mısınız bu görüşümüze?

Öğretmenler olarak, öğrencilerin daha bilinçli, merhametli, hoşgörülü, anlayışlı, entelektüel olmasını ve böylece daha iyi bir dünya yaratmalarını sağlamak amacıyla sınıfları kültürel açıdan çok daha duyarlı ortamlara dönüştürmek için büyük bir güce sahiptirler ve yapacak çok şeyleri olduğunu düşünüyoruz.

Gayri resmî olarak çok sınırlı sayı ile gerçekleştirilen kişisel konuşmalardan elde edilen bu veriler, konunun çok daha sistematik, bilimsel ve derinlemesine incelenmesine ihtiyaç duyduğunu kanıtlamaktadır. Bu bakımdan çok daha kapsamlı benzer çalışmaların ivedilikle yapılmasının alana çok ciddi katkı sağlayacağı görüşündeyiz.

Toplumsal çöküş (medeniyet çöküşü olarak da bilinir), kültürel kimliğin, insanlığa dair değerlerin ve sosyoekonomik düzenin kaybı, hükümetlerin çöküşü ve şiddetin yükselişi ile karakterize edilen, karmaşık bir insan toplumunun düşüşüdür. Bu çöküşü de kanunlarla, yasalarla engellemek olanaksızdır. Bireysel ve toplumsal farkındalık, bilinç ve sonucunda da inançların, değerlerin, tutumların ve davranışların değişmesi gerekmektedir. Hemen her kesimden herkes değişim istiyor ancak değişmek isteyen yok! Bizler değişmeden başkalarını değiştiremeyiz. Bu bakımdan daha mutlu, huzurlu, onurlu ve yaşanılır bir toplum ve ülke için bulunduğunuz ortamda, çevrede değişim elemanı, kahramanı bizzat bizler olmalıyız ve karanlık odaya ışığı bizler tutmalıyız (Altan, 2023b). Eğer öğretmenler/egitimciler yarının vatandaşlarına medeni bir şekilde nasıl tartışacaklarını öğretmeyeceklerse, bunu kimler yapacak? Ve eğer şimdi değilse ne zaman?

Kaynakça

- Altan, M.Z. (2020). *“EFL Classrooms and Global Issues”*. Modern English teacher, XXIX, 1: 55-58.
- Altan, M.Z. (2022). *Biyoloji ve Teknoloji Terörü*. Destek Yayınları.
- Altan, M.Z. (2023a). *Profesyonel Öğretmenlik*. Akademisyen Yayınevi.
- Altan, M.Z. (2023b). *Sosyal Genetik Terörü*. Destek yayınları.
- Altan, M.Z. (Habertürk, Mesut Yar ile Gece Hattı). (05.08.2024). *Sosyal Genetik Terörü Bağlamında: Çocukların Şiddete Eğilimi Nereden Geliyor?* <https://www.youtube.com/watch?v=BPkmlH2FU24>
- Amodio D.M. (2014). *“The neuroscience of prejudice and stereotyping”*. Nature Reviews Neuroscience, XV, 670–82.
- Barrett, P., Hendrix, J., Sims, G. (September 27, 2021). *“How tech platforms fuel U.S. political polarization and what government can do about it?”* Brookings, www.brookings.edu/
- Binder J.R., Frost JA, Hammeke TA, Bellgowan PS, Springer JA, Kaufman JN, Possing ET (2000). *“Human temporal lobe activation by speech and nonspeech sounds”*. Cerebral Cortex, X, 512-528.
- Bor, A., Marie, A., Pradella, L., & Petersen, M. (February 7, 2024). *“Undemocratic and unequal countries experience more political hostility on social media – Evidence from 30 Countries”*. PsyArXiv, <https://doi.org/10.31234/osf.io/spkyz/>
- Brandt, L., Liu, S., Heim, C., & Heinz, A. (2022). *“The effects of social isolation stress and discrimination on mental health”*. Translational psychiatry, XII, 398.
- Child Study Center (T.Y.). *Yale School of Medicine*, <https://medicine.yale.edu/>
- Ciccia, A. H., Meulenbroek, P., & Turkstra, L. S. (2009). *“Adolescent Brain and Cognitive Developments: Implications for Clinical Assessment in Traumatic Brain Injury”*. Topics in language disorders, XXIX, 3: 249–265.
- Crone, E.A., & Dahl, R.E. (2012). *“Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility”*. Nature Reviews Neuroscience, XIII, 9: 636-650.
- Demirel, A. (2020). *Birinci Mecliste Muhalefet* (İkinci Grup). İletişim Yayınları.
- Descorbeth, O., Zhang, X., Noah, A.J., Hirsch, J. (August, 2020). *“Neural processes for live pro social dialogue between dyads with socioeconomic disparity”*. Social Cognitive and Affective Neuroscience, XV, 8: 875–887.
- Hazar, Ç. M., Cengiz, M. F., & Avcı, Ö. (2023). *“Sosyal Medyada İdeolojik ve Siyasi Kutuplaşma Üzerine Nicel Bir Araştırma”*. Middle Black Sea Journal of Communication Studies, VIII, 2: 121-144.
- Frost, R.L. (2001, September 20). Wikipedia, <https://w.wiki/B4Ne/>

- Hathaway, B. (October 5, 2020). **“Neurobiology of conversation: Brain activity depends on who you’re talking to”**. Yale News, <https://news.yale.edu/>
- Hong, S., & Kim, S. H. (2016). **“Political polarization on twitter: Implications for the use of social media in digital governments”**. Government Information Quarterly, XXXIII, 4: 777-782.
- Kamps, F. S., Morris, E. J., & Dilks, D. D. (2019). **“A face is more than just the eyes, nose, and mouth: fMRI evidence that face-selective cortex represents external features”**. NeuroImage, CLXXXIV, 90-100.
- Krumrei-Mancuso, E. J., & Newman, B. (2020). **“Intellectual humility in the sociopolitical domain”**. Self and Identity, XIX, 8: 989–1016.
- Liu Y., Piazza E.A., Simony E., et al. (2017). **“Measuring speaker–listener neural coupling with functional near infrared spectroscopy”**. Scientific Reports, VII, 43293.
- Shic, F., Chawarska, K., Bradshaw, J., and Scassellati, B. (2008). **“Autism, eye-tracking, entropy”**. 7th IEEE International Conference on Development and Learning içinde. IEEE, 73–78.
- TÜİK (02 Ağustos, 2024). **Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri**, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/>
- Zhao, N., Zhang, X., Noah, A. J., Tiede, M., Hirsch, J. (2023). **“Separable processes for live “in person” and live “zoom-like” faces”**. Imaging Neuroscience, I, 1–17.

Teşekkür: Profesyonel öneri ve yorumlarından ötürü değerlendirecilere ayrıca görüşlerini paylaşarak makaleye katkı sağlayarak sahada olup biten konusunda farkındalık oluşturulmasına katkılarından ötürü, öğretmen ve idareciler; A.A., A.D., A.Ş., A.P., C.K., C.Y., E.S., F.A., F.D., M.U., M.Y., N.A., R.T., S.A., S.H., T.G., T.T.B. ve V.D.’ye teşekkür ederiz.

Exended Abstract

Sociological, ideological, ethnic, political, economic, lifestyle, beliefs, cracks, fractures, polarizations and disagreements have always existed and will always exist in our country as in the whole world. However, in recent years, this situation has gotten out of control and is heading towards a real social collapse. The increasing level of racism in Europe due to refugees and asylum seekers, the black-white conflict that has existed in the US for many years and the political polarization that has reached a peak in recent years, the polarization in our country due to sports, foreigners under temporary protection, ethnic, belief, political, ideological and lifestyle polarization are literally ringing alarm bells and warning of “the last exit before the bridge”.

In this article, the polarization, anger and conflicts experienced globally, but more intensely in our country, and the duties of education, especially teachers, in this regard are tried to be examined. In this context, the data obtained from informal personal conversations with teachers (15) and administrators (3) are also shared. It is hoped that this study will not only raise awareness, but also serve as an example and an opportunity for more comprehensive and systematic studies to be carried out in order to address the situation meticulously, to initiate the necessary work and to rationally move away from a situation that is rapidly leading to a kind of social collapse.

Such a designed and implemented classroom is ideal for preparing students to engage in civilized discussions of all kinds in adulthood. Such a classroom culture will socialize students to see disagreement as a normal part of democratic life. Unfortunately, most people at this age and in adulthood feel compelled to assume that everyone agrees on controversial issues. Yet students in the kind of classrooms outlined will learn to appreciate hearing from their peers and that these interactions will contribute to their learning. Consequently, students in such classrooms will be much more likely to express the importance of considering other perspectives before making decisions than students in teacher-led discussion or lecture classes.

Of course, tackling difficult topics has always been uncomfortable, but that doesn't necessarily mean it's something we should shy away from. Creating space to explore nuances and expose young people to nuances is difficult when there's a busy curriculum to cover. However, we believe that it would be a much more meaningful and patriotic idea for teachers, whom I call human architects, to bring students who are eager to seek out the gray areas and nuances in life and reveal them, instead of making easy and lazy judgments and competing with them. Do you agree with us?

As teachers, we have great power and we think that we have a lot to do to transform classrooms into much more culturally sensitive environments in order to ensure that students are more conscious, compassionate, tolerant, understanding, intellectual and thus create a better world.

This data, obtained from a very limited number of informal personal conversations, proves that the subject needs to be examined much more systematically, scientifically and in depth. In this respect, we believe that conducting similar studies more comprehensively will make a very serious contribution to the field.

Social collapse (also known as civilizational collapse) is the decline of a complex human society characterized by the loss of cultural identity, human values and socio-economic order, the collapse of governments and the rise of violence. It is impossible to prevent this collapse with laws and regulations. Individual and social awareness, consciousness and as a result, beliefs, values, attitudes and behaviors need to change. Almost everyone from every segment wants change, but no one wants to change! We cannot change others unless we change. In this respect, we should be the change agent and hero in the environment and environment we are in for a happier, more peaceful, more honorable and more livable society and country, and we should shine the light into the dark room (Altan, 2023b). If teachers/educators are not going to teach tomorrow's citizens how to argue civilly, who will? And if not now, when?

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile arasında mali çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Ethics Committee Permission

Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human and animal). The article belongs to the field of literature.

Deconfliction Statement

The author of the article declares that there is no conflict of financial interest between him and any institution, organization, person related to this study.

Support and Thanks

Support was not received from any institution or organization in the study.